

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

З метою підвищення ефективності функціонування ринків фінансових послуг, усунення загроз економічній безпеці споживачів фінансових послуг, а також захисту їх прав у статті висвітлюються питання щодо таких інструментів захисту, як ліцензування, контроль з боку відповідних органів, державний нагляд за фінансовою стабільністю фінансових організацій. Розглядається і проблема функціонування гарантійних (компенсаційних) схем, а саме правовий статус Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Ключові слова: державний нагляд, ринок фінансових послуг, фінансова організація, ліцензування, фінансова стабільність, правовий статус учасників ринку фінансових послуг, правова безпека, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, споживач фінансових послуг.

Постановка проблеми. Державне регулювання ринку фінансових послуг – один із найважливіших напрямів державної політики. Разом із тим проблема правових засобів захисту споживачів фінансових послуг, на відміну від розвинутих країн, де вона постійно знаходиться в полі зору, в Україні ще не отримала свого врегулювання.

Мета даної роботи – дослідження й аналіз інструментів захисту прав споживачів фінансових послуг. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити взаємопов'язані завдання: 1) дати визначення фінансового ринку і його складових, а також учасників ринку, які надають фінансові послуги, та споживачів цих послуг; 2) охарактеризувати такі інструменти усунення загроз економічній безпеці споживачів фінансових послуг, як ліцензування, контроль з боку відповідних органів, державний нагляд за фінансовою стабільністю фінансових організацій, функціонування гарантійних (компенсаційних) схем, а саме Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичну базу дослідження, на яку спирався автор, обґрунтовуючи зроблені висновки, склали праці таких науковців, як В. Кротюк, О. Куценко, В. Міщенко, А. Незнамова, Ю. Б. Фогельсон, О. П. Гетманець, О. М. Шуміло, Т. В. Колісник та ін.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий ринок – це механізм співвіднесення попиту та пропозицій на грошові ресурси, функціонування якого безпосередньо пов'язане з розподілом цих ресурсів в економіці. Згідно із Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [1] (далі – Закон) до зазначених ринків відносять ринки банківських, страхових, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інші види ринків, що забезпечують обіг фінансових активів (п. 6 ч. 1 Закону). Слід зазначити, що в науковій

літературі фінансовий ринок традиційно поділявся на три сектори: банківський, страховий і ринок цінних паперів, але з появою нових фінансових інструментів, які раніше не застосовувалися на ньому, оборот яких схожий з оборотом цінних паперів, третій сектор все частіше стали називати ринком інших фінансових послуг, а деякі з правників навіть вважають цей термін з юридичної точки найбільш точним [2, с. 31].

Професійні послуги на ринках фінансових послуг надаються фінансовими установами – юридичними особами, які внесені до Державного реєстру фінансових установ [3]. Фінансова установа того чи іншого виду може розпочати надання фінансових послуг тільки за умови, якщо її внутрішні правила узгоджені з вимогами законів України та нормативно-правових актів державних органів, які здійснюють регулювання та нагляд за ринком фінансових послуг.

У сучасній економічній і юридичній літературі нерідко висловлюються думки, згідно з якими державне управління економікою, його втручання у названі відносини в ході проведення економічних реформ втрачає своє значення, гальмує формування ринково орієнтованої економіки. Такий висновок видається необґрунтованим. Держава і суспільство мають змогу вирішити свої основні завдання лише за умови цілеспрямованої та високопрофесійної діяльності системи державного управління.

Метою державного регулювання ринків фінансових послуг є: проведення єдиної та ефективної державної політики у цій сфері; захист інтересів споживачів фінансових послуг; створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг; створення умов для ефективної мобілізації і розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства; забезпечення рівних можливостей для

доступу до ринків фінансових послуг та захисту прав їх учасників; додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства; запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг; контроль за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг; сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг (ст. 19 Закону).

Державне регулювання діяльності з надання фінансових послуг здійснюється шляхом: ведення державних реєстрів фінансових установ і реєстрів осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, та ліцензування діяльності з надання фінансових послуг; нормативно-правової діяльності фінансових установ; нагляду за діяльністю учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг); застосування уповноваженими державними органами заходів впливу; проведення інших заходів з державного регулювання ринків фінансових послуг (ст. 20 Закону).

Державним колегіальним органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, є Національна комісія (Нацкомфінпослуг), завданням якої, зокрема, є: формування та забезпечення реалізації політики державного регулювання у сфері ринків фінансових послуг (крім ринку банківських послуг і ринків цінних паперів та похідних цінних паперів). Цей орган веде: Державний реєстр фінансових установ; у визначених випадках реєстри осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги; Єдиний реєстр бюро кредитних історій; Єдиний державний реєстр страховиків (перестраховиків); Державний реєстр страхових та перестрахових брокерів, видає свідоцтва про включення зазначених брокерів до такого реєстру; Реєстр саморегульованих організацій учасників ринків фінансових послуг; Реєстр аудиторів, які можуть проводити аудиторські перевірки фінансових установ, та визначає порядок його ведення [4].

Національний банк України (далі – НБУ) – центральний банк України, а також особливий центральний орган державного управління, який при виконанні своєї основної функції має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Він сприяє стабільності банківської системи, додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України; здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та операцій у передбачених законом випадках; веде Державний реєстр банків, Реєстр аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських

перевірок банків; видає ліцензії небанківським фінансовим установам, які мають намір стати учасниками платіжних систем, на переказ коштів без відкриття рахунків та відкликає їх відповідно до законодавства; за наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи країни, має право визначати тимчасові особливості регулювання та нагляду за банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки НБУ, у тому числі особливості підтримання ліквідності банків, застосування економічних нормативів, формування та використання резервів для відшкодування можливих втрат за активними операціями банків, запроваджувати обмеження на їх діяльність, у тому числі обмежувати або забороняти видачу коштів з поточних та вкладних (депозитних) рахунків фізичних та юридичних осіб, а також обмежувати або тимчасово забороняти проведення валютних операцій на території України, зокрема операцій з вивезення, переказування і пересилання за межі України валютних цінностей [5].

Слід зазначити, що інтеграція ринку фінансових послуг будь-якої країни в європейський та світовий ринки фінансових послуг забезпечується дотриманням ними міжнародних стандартів у сфері фінансових послуг шляхом імплементації положень останніх в національне законодавство. Так, у банківській сфері це документи, які приймаються Базельським Комітетом з питань банківського нагляду при Банку міжнародних розрахунків, заснований центральними банками та органами нагляду країн Великої десятки або групи «десяти» (The Group of Ten, сокр. G10) (м. Базель, 1974 р.), основними з яких вважаються «Міжнародне наближення визначення капіталу та нормативів капіталу» (Базель I, 1988 р.), «Основні принципи ефективного банківського нагляду» (1997 р.), «Поправки до Базельської Угоди про капітал» (серед них найвідомішою є «Поправки щодо врахування ринкових ризиків», 1996 р.) та «Нова концептуальна основа Угоди про капітал» (Базельський конкордат II) (Базель II, 2004 р.), основними компонентами якого є: розрахунок капіталу, наглядовий контроль і ринкова дисципліна. Робота над удосконаленням цього документа триває і досі, а на обговоренні знаходиться варіант нових міжнародних стандартів, викладений у документі «Поліпшення механізму Базеля II та перегляд механізму ринкових ризиків за Базелем II», який отримав назву Базель III (2009 р.). Головна ідея – посилення стійкості банківської системи за рахунок збільшення ліквідних резервів та поліпшення якості капіталу, що має забезпечити від повторення світових фінансових та еко-

номічних криз, а запропонований пакет змін дає змогу суттєво посилити фінансовий стан банків та забезпечити їх від прийняття на себе надмірних ризиків. Головною метою запропонованих в Угоді про капітал змін, які відповідають принципам Базеля III, є підвищення якості, прозорості й удосконалення структури банківського капіталу, розширення практики покриття ризиків капіталом і стимулювання заходів щодо створення резервних його запасів [6, с. 2–5; 7, с. 4].

Щодо страхового ринку, то вважаємо, що слід підтримати пропозицію тих вчених, які наполягають на необхідності вдосконалення правового регулювання інституту страхування, у тому числі і сфери публічної страхової діяльності, ратифікувавши базові Конвенції Міжнародної організації праці (МОП) від 28.06.1952 р. № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення», а також від 21.06.1982 р. № 157 «Про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення» [8; 9], розробити та впровадити Закон України «Про загальнообов'язкове державне публічне страхування» [10, с. 356–357].

Аналіз чинного законодавства у сфері фінансових послуг дає можливість погодитися з тим, що вимоги фінансової стабільності та ліцензійні вимоги – це комплекс публічних вимог до фінансових організацій, виконання яких забезпечує державний нагляд [2, с. 315]. Причому вимоги фінансової стабільності встановлені для всіх фінансових ринків. Так, для забезпечення фінансової стабільності страхової організації впродовж всього життєвого циклу останньої, починаючи з моменту її створення, на рівні закону розроблені відповідні вимоги, а саме до мінімального розміру статутного фонду, до створення страхових резервів, які були б достатніми для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань страховальникам. Страховикам заборонено перевищувати фактичний запас платоспроможності над розрахунковим нормативним запасом. Страховики, які прийняли на себе страхові зобов'язання в обсягах, що перевищують можливість їх виконання за рахунок власних активів, повинні перестраховувати ризик виконання зазначених зобов'язань у перестраховиків [11].

Для банків також встановлений мінімальний розмір статутного капіталу, але для фінансової їх стабільності має значення і індивідуальна оцінка тих ризиків, які вони можуть понести, у зв'язку з чим банки повинні формувати різні резерви.

Питання фінансової стабільності банків, страхових компаній та інших організацій, які надають такі послуги, актуальне не тільки для цих учасників ринків фінансових послуг, а й для споживачів таких

послуг. У будь-якій країні підприємницька діяльність, її фінансово-кредитне обслуговування, страхування кредитних, підприємницьких та інших ризиків є невід'ємними складовими успішного функціонування економіки. Безпека підприємництва, як економіко-правова категорія, що уособлює стан підприємництва в системі його зв'язків з точки зору можливостей до саморозвитку та стійкості в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз, а також готовність і здатність держави в особі відповідних органів створювати механізми регулювання та захисту інтересів підприємця, завжди пов'язана з діяльністю учасників ринку фінансових послуг.

Слід зауважити, що вирішення проблеми захисту інтересів споживачів ринку фінансових послуг пов'язане і з удосконаленням правового регулювання діяльності самих фінансових установ. Здійснений аналіз нормативно-правового забезпечення цієї діяльності свідчить, що на даному етапі його стан не відповідає необхідним вимогам і потребує приведення у відповідність із реальною соціально-економічною ситуацією. Так, учасниками ринку фінансових послуг є фінансові установи (банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії) та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання таких послуг. Окрім цього учасниками цього ринку є і об'єднання фінансових установ, що включені до реєстру саморегулювальних організацій. Згідно з положеннями спеціальних законів з питань регулювання окремих ринків фінансових послуг учасники цих ринків повинні створюватися у вигляді акціонерних товариств, повних товариств, непідприємницьких товариств, тобто в різних організаційно-правових формах. Такий підхід, а ми неодноразово на цьому наполягали, призводить до того, що в законодавстві «широко» використовується термін «установа», і саме це не дає можливості узгодити його з поняттям «організаційно-правова (організаційна) форма юридичної особи». Вважаємо, що в Законі стосовно поняття «установа» не йдеться про організаційно-правову форму юридичної особи [12, с. 102]. До речі, в подальшому ця проблема знов постає при аналізі правового статусу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Як правильно зазначається в літературі, без залучення у фінансову систему грошей приватних осіб ця система не буде працювати [2, с. 23], а тому актуальною виявляється і проблема функціонування гарантійних (компенсаційних) схем в Україні, які забезпечують споживачів фінансових послуг мірами захисту, зокрема, створюють умови для зниження

ризиків вкладень фізичними особами, які довірили свої гроші фінансовим установам, на випадок їх неспроможності.

Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [13] встановлюються правові, фінансові та організаційні засади функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, повноваження Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд), порядок виплати ним відшкодування закладами, а також регулюються відносини між Фондом, банками, НБУ, визначаються повноваження та функції Фонду щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків. За цим Законом вкладником вважається фізична особа (крім фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності), яка уклала або на користь якої укладено договір банківського вкладу (депозиту), банківського рахунка або яка є власником іменного депозитного сертифіката. Вклад – це кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунка або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти.

Фонд є юридичною особою публічного права, має самостійний баланс, поточний та інші рахунки в НБУ, але не має на меті отримання прибутку. Органи державної влади та НБУ не мають права втручатися в діяльність Фонду щодо реалізації законодавчо закріплених за ним функцій і повноважень. Разом із тим Фонд підзвітний Кабінету Міністрів України і НБУ.

Учасниками Фонду є банки, причому їх участь у Фонді є обов'язковою. Банк набуває статусу учасника Фонду в день отримання ним банківської ліцензії і зобов'язаний сплачувати до Фонду відповідні збори. Фонд має право безоплатно одержувати від банку інформацію про його діяльність, а банк зобов'язаний надавати Фонду на його вимогу або відповідно до вимог законодавства документи та іншу інформацію, необхідні для виконання Фондом функцій, передбачених цим Законом.

Фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку одним із таких способів: ліквідація банку з відшкодуванням з боку Фонду коштів закладами фізичних осіб; ліквідація банку з відчуженням у процесі ліквідації всіх або частини його активів і зобов'язань на користь приймаючого банку; відчуження всіх або частини активів і зобов'язань неплатоспроможного банку на користь приймаючого банку з відкликанням

банківської ліцензії неплатоспроможного банку та подальшою його ліквідацією; створення та продаж інвестору перехідного банку з передачею йому активів і зобов'язань неплатоспроможного банку і подальшою ліквідацією неплатоспроможного банку; продаж неплатоспроможного банку інвестору, тобто особі, яка виявила намір і надала Фонду письмове зобов'язання про придбання акцій (паїв) неплатоспроможного банку або перехідного банку у процесі виведення неплатоспроможного банку з ринку.

Керівними органами Фонду є адміністративна рада та виконавча дирекція.

Фонд має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності і перебуває у його господарському віданні. Фонд – суб'єкт управління майном, самостійно володіє, користується і розпоряджається належним майном, вчиняючи стосовно нього будь-які дії, що не суперечать законодавству та меті його діяльності.

Фонд виконує основну функцію – забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. З метою досягнення цього Фонд здійснює такі функції: веде реєстр учасників Фонду; акумулює кошти, отримані з різних джерел; здійснює контроль за повнотою і своєчасністю перерахування зборів кожним учасником Фонду; інвестує кошти Фонду в державні цінні папери України; здійснює випуск облігацій у порядку та за напрямками розміщення, визначеними цим Законом, і видачу фінансових векселів у випадках, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік; здійснює заходи щодо організації виплат відшкодувань закладами в разі прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку; здійснює регулювання участі банків у системі гарантування вкладів фізичних осіб; бере участь в інспекційних перевірках проблемних банків за пропозицією НБУ; застосовує до банків та їх керівників відповідно фінансові санкції і накладає адміністративні штрафи; здійснює процедуру виведення неплатоспроможних банків з ринку, у тому числі шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації банків; організовує відчуження активів і зобов'язань неплатоспроможного банку, продаж неплатоспроможного банку або створення та продаж перехідного банку; здійснює перевірки банків відповідно до цього Закону; надає фінансову підтримку банку відповідно до цього Закону; здійснює аналіз фінансового стану банків з метою виявлення ризиків у їхній діяльності та прогнозування потенційних витрат Фонду на виведення неплатоспроможних

банків з ринку та відшкодування коштів вкладникам; надає цільову позику банку для виплат вкладникам банку, а також фінансування витрат для оплати роботи, що здійснюються протягом дії тимчасової адміністрації; здійснює заходи щодо інформування громадськості про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, підвищення рівня фінансової грамотності населення відповідно до цього Закону; вивчає та аналізує тенденції розвитку ринку ресурсів, залучених від вкладників учасниками Фонду, а також здійснює інші функції в межах своїх повноважень,

визначених цим Законом, іншими актами законодавства.

Висновки. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб; бере участь у попередженні банкрутства банків; здійснює повноваження ліквідатора банків. При цьому він створюється у формі публічної установи без наміру отримання прибутку від своєї діяльності, а його функції є частиною повноважень держави щодо регулювання банківської діяльності, тобто Фонд виступає своєрідним державним органом у сфері здійснення фінансової політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.
2. Защита прав потребителей финансовых услуг / отв. ред. Ю. Б. Фогельсон. – М. : Норма: ИНФРА-М, 2011. – 386 с.
3. Положення про затвердження державного реєстру фінансових установ : затв. розпорядж. Держ. комісії з регулювання ринків фін. послуг України 28.08.2003 № 41 (у редакції розпорядж. Нац. комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг 28.11.2013 № 4368) // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 38. – С. 193. – Ст. 2048.
4. О Национальной комиссии, осуществляющей государственное регулирование в сфере рынков финансовых услуг [Электронный ресурс] : Указ Президента от 23.11.2011 № 1070/2011. – Режим доступа: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/info/U1070_11.html.
5. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
6. Кротюк В. Базель II: нова концептуальна редакція Базельської угоди про капітал / В. Кротюк, О. Куценко // Вісн. НБУ. – 2006. – № 3 (121). – С. 2–5.
7. Міщенко В. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А. Незнамова // Вісн. НБУ. – 2011. – № 1 (179). – С. 4–9.
8. Про мінімальні норми соціального забезпечення [Електронний ресурс] : Конвенція Міжнар. організації праці від 28.06.1952 № 102. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_011.
9. Про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення [Електронний ресурс] : Конвенція Міжнар. організації праці від 21.06.1982 № 157. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_012.
10. Правове регулювання страхової діяльності : навч. посіб. / О. П. Гетманець, О. М. Шуміло, Т. В. Колісник та ін. ; за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла. – 2-ге вид., із змінами. – Х. : Право, 2014. – 400 с.
11. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 18. – ст. 78.
12. Борисов І. В. Фінансові установи як учасники ринку фінансових послуг / І. В. Борисов // Право та інновації : наук.-практ. журн. /редкол.: Ю. Є. Атаманова та ін. – Х. : Право, 2014, – № 4(8). – С. 97–104.
13. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564.

REFERENCES

1. Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh (On Financial Services and State Regulation of Financial Services), Zakon Ukrainy vid 12.07.2001, No 2664-III, *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*, 2002, No 1, St. 1.

2. *Zaschita prav potrebiteley finansovyih uslug* (Protecting the Rights of Consumers of Financial Services), otv. red. Yu. B. Fogelson, M., Norma: INFRA-M., 2011, 386 p.
3. Polozhennia pro zatverdzhennia derzhavnoho reiestru finansovykh ustanov (Approval of the Regulations on the State Register of Financial Institutions), zatverdzheno Rozporiadzhenniam Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy 28.08.2003 No 41 (u redaktsii rozporiadzhennia Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh 28.11.2013 No 4368), *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 2003, No 38, stor. 193, st. 2048.
4. *O Natsionalnoy komissii, osuschestvlyayushey gosudarstvennoe regulirovanie v sfere ryinkov finansovyih uslug* (About the National Commission Exercising the State Regulation in the Field of Financial Services Markets): Ukaz Prezidenta ot 23.11.2011 No 1070/2011, Elektronnyi resurs, Rezhim dostupu: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/info/U1070_11.htm.
5. Pro Natsionalnyi bank Ukrainy (On the National Bank of Ukraine): Zakon Ukrainy vid 20.05.1999 No 679-XIV, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (VVR), 1999, No 29, st. 238.
6. Krotiuk V. Bazel II: Nova kontseptualna redaktsiia Bazelskoi uhody pro kapital (A New Conceptual Version of the Basel Accord), V. Krotiuk, O. Kutsenko, *Visnyk NBU*, 2006, No 3 (121), pp. 2–5.
7. Mishchenko V. Bazel III: Novi pidkhody do rehuliuвання bankivskoho sektoru (New Approaches to Regulation of the Banking Sector), V. Mishchenko, A. Neznamova, *Visnyk NBU*, 2011, No 1 (179), pp. 4–9.
8. *Konventsiiia Pro minimalni normy sotsialnoho zabezpechennia* (Convention on Minimum Standards of Social Security) No 102, Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi (MOP) vid 28.06.1952, Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_011.
9. *Konventsiiia Pro Vstanovlennia mizhnarodnoi systemy zberezhenia prav u haluzi sotsialnoho zabezpechennia* (Convention on the Establishment of the International System of Maintenance of Rights in Social Security) No 157, Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi (MOP) vid 21.06.1982, Elektronnyi resurs, Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_012.
10. *Pravove rehuliuвання strakhovoi diialnosti* (Rights Insurance), navch. posibnyk, O. P. Hetmanets, O. M. Shumilo, T. V. Kolisnyk ta in., za red. O. P. Hetmanets, O. M. Shumila, 2-he vyd., iz zminamy, Kh., Pravo, 2014, 400 p.
11. Pro strakhuvannia (Insurance): Zakon Ukrainy vid 07.03.1996 No 85/96-VR, *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*, 1996, No 18, st. 78.
12. Borysov I. V. Finansovi ustanovy yak uchastyky rynku finansovykh posluh (Financial Institutions as Participants of the Financial Services Market), I. V. Borysov, *Pravo ta innovatsii*, nauk.-prakt. zhurn., redkol.: Yu. Ye. Atamanova ta in, Kh., Pravo, 2014, No 4(8), pp. 97–104.
13. Pro systemu harantuvannia vkladiv fizychnykh osib (On the System of Guaranteeing Deposits of Individuals), Zakon Ukrainy vid 23.02.2012 No 4452-VI, *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* (VVR), 2012, No 50, st. 564.

И. В. БОРИСОВ

ЗАЩИТА ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ

Статья посвящена отдельным аспектам защиты прав потребителей финансовых услуг, в частности, таким ее инструментам, как лицензирование, контроль со стороны соответствующих органов, государственному надзору за стабильностью финансовых организаций. Затрагивается в статье и проблема создания гарантийных (компенсационных) схем на рынках финансовых услуг, в частности правовой статус Фонда гарантирования вкладов физических лиц.

Автор приходит к выводу, что проблема экономической безопасности в сфере предпринимательской деятельности во многом зависит от деятельности участников различных секторов финансовых рынков, а значит и от правового регулирования их функционирования, включая средства защиты прав и интересов потребителей финансовых услуг. Только эффективное правовое регулирование деятельности участников финансовых рынков позволит в определенной степени компенсировать риски в сфере финансово-кредитного обслуживания не только субъектов предпринимательской деятельности, но и нивелировать те диспропорции, которые возникают на этих рынках с участием физических лиц – потребителей финансовых услуг, т. е. решить проблему обеспечения безопасности потребителей финансовых рынков в целом.

Фонд гарантирования вкладов физических лиц обеспечивает функционирование системы гарантирования вкладов физических лиц; участвует в предупреждении банкротства банков; осуществляет полномочия ликвидатора банков. При этом он создается в форме публичного учреждения без намерения получения прибыли от своей

деятельности, а его функции являются частью полномочий государства по регулированию банковской деятельности, т. е. Фонд выступает своеобразным государственным органом в сфере осуществления финансовой политики.

Ключевые слова: государственный надзор, рынок финансовых услуг, финансовая организация, лицензирование, финансовая стабильность, правовой статус участников рынка финансовых услуг, правовая безопасность, Фонд гарантирования вкладов физических лиц, потребитель финансовых услуг.

I. V. BORISOV

PROTECTION OF CONSUMERS OF FINANCIAL SERVICES

Problem setting. The article is devoted to specific aspects of consumer protection in financial services.

Analysis of recent researches and publications. While arguing the main conclusions of the paper, the author based on the works of such scholars as Krotiyuk V., Kutsenko A., Mishchenko V., Neznamova A., Fogelson Y. B., Getmanets A. P., Shumilo A. M., Kolesnik T. V. and others.

Target of research. The main purpose of the paper is to analyze different remedies that can be used in order to protect the rights of consumers in the realm of providing financial services. Amongst those remedies there are state monitoring of the activities in banking system and insurance. Also the author pays attention to the legal status of Deposit Guarantee Fund.

Article's main body. Conclusions and prospects for the development. The author concludes that the problem of economic security in business is largely dependent on the activities of participants in the various sectors of the financial markets and, therefore, on the legal regulation of their operation, including the protection of the rights and interests of consumers of financial services. Only effective legal regulation of the financial markets will allow to compensate for the risks in the financial and credit services not only to business entities, but also to neutralize the imbalances that arise in these markets with the participation of individuals – consumers of financial services, i.e. to solve the problem of the safety of consumers of financial markets in general.

Deposit Guarantee Fund ensures the functioning of deposit guarantee system. It is involved in preventing bank failures and exercise the powers of a banks liquidator. The Fund is created in the form of public institution with no intention of making profit from its activities. The Funds function is a part of states powers concerning banking regulation, which means that the Fund plays the role of state authority in the field of financial policy.

Key words: government supervision, the financial services market; financial institution, licensing, financial stability, legal status of participants in the financial services market, legal security, the Deposit Guarantee Fund, consumer of financial services.